

Варшава, 13.03.2014

Політичне переслідування казахстанського дисидента Арона Атабека

Відомий казахстанський дисидент, поет, політичний в'язень Арон Атабек вже більш, ніж 6 років знаходиться за ґратами. Декілька років він утримувався в одинарній камері найсуворішої в'язниці Казахстану. Перебуваючи в ув'язненні, він продовжував критикувати режим Нурсултана Назарбаєва у своїх творах, через що зазнавав тиску й жорстокого поводження з боку адміністрації. Відповідно до вироку, 61-річний дисидент зможе вийти на свободу тільки у 2024 році¹.

Арон Атабек (Єдигеев) ще у 1989-1992 роках активно займався дисидентською діяльністю: видавав за кордоном нелегальні в Казахстані газети «Алаш» і «ХАК». Також він став головою партії національної незалежності «Алаш» та головою політради Народного фронту Казахстану «Казак Мемлекеті»². Останню організацію він вважав третьою силою (інші дві – режим та опозиція), що здатна захистити інтереси казахської нації та інших етносів країни, а головне – зберегти цілісність Казахстану³. В основі політичних поглядів дисидента лежить націоналізм. В роки незалежності він продовжує критикувати владу і режим Нурсултана Назарбаєва, називаючи його узурпатором і тираном, який стримує природній розвиток казахського народу.

Сутички населення з владою в мікрорайоні Шанирак

14.07.2006 у мікрорайоні Шанирак поблизу м. Алмати відбулись сутички між правоохоронними органами і населенням, в результаті яких були поранені десятки мирних жителів. Одного з поліцейських, Асета Бейсенова, облили бензином і підпалили. Він помер через декілька днів у лікарні від отриманих опіків⁴.

В мікрорайоні знаходилось 155 будинків-самобудов, де мешкало близько 4000 тисяч мігрантів, що приїхали з інших регіонів країни⁵. Більшість жителів переїхала до мікрорайону з аулів у пошуках роботи і не мала документів на землю (або ж отримала підробні документи). Крім того, у певній частині мікрорайону не можна було споруджувати будівлі, оскільки над ними проходила лінія газопостачання. Цю землю продали іншим особам, виселення проводились на підставі рішень суду. Однак посадовці, які раніше видавали мігрантам підробні документи, не потурбувались про вирішення житлового питання. І 13.07.2006-14.07.2006 представники міських структур прибули до мікрорайону із технікою для ліквідації поселення мігрантів⁶. Жителі мікрорайону виступили проти руйнування своїх домівок. Під час сутічок представники правоохоронних органів використовували кийки та пластикові кулі; дехто з протестувальників

¹ Арон Атабек має право на умовно-дострокове звільнення після відбування 2/3 терміну покарання. Однак адміністрації виправних закладів постійно звинувачують Арона Атабека у порушенні режиму, що може перешкодити його умовно-достроковому звільненню.

² <http://atabek-national.ucoz.ru/>

³ <http://aronatabek.com/tretya-sila-kak-faktor-stabilnosti-gosudarstva>

⁴ <http://rus.azattyq.org/content/article/1180990.html>

⁵ <http://tirik.org/index.php/politzkmenu/aronmenu/item/224-aronatabekprofile>

⁶ <http://rus.azattyq.org/content/article/1180990.html>

також застосував силу⁷. Одного з поліцейських, Асета Бейсенова, облили бензином і підпалили. Він помер у лікарні від отриманих опіків⁸.

Арон Атабек, який був головою суспільного земельного і житлового комітету Шанираку, допомагав протестувальникам обороняти будівлі. **При цьому є чисельні свідчення того, що Арон Атабек намагався зупинити насильство**⁹. 17.06.2006 Арона Атабека викликали на допит до Міського управління внутрішніх справ як свідка, однак того ж дня він був заарештований¹⁰.

Суд над учасниками сутички в Шанираку

18.10.2007 Алматинський міський суд виніс вирок відносно 24-х людей, звинувачуваних у справі про заворушення у Шанираку. 20 людей були засуджені умовно, 4 людини були засуджені до більш ніж 10 років ув'язнення. Одним з них був **Арон Атабек, якого засудили до 18 років позбавлення волі у колонії суворого режиму за звинуваченням в організації спротиву представникам влади, захопленні заручників та вбивстві у жорстокій формі**¹¹. Звинувачуваний дисидент відкидав всі звинувачення та оголосив, що справжнім винуватцем подій є влада¹².

Арона Атабека засудили на підставі свідчень двох свідків з боку обвинувачення – Айбатыра і Бауіржана Ібрагімових. **Згодом обидва свідки відмовились від наданих свідчень, пояснивши свій вчинок тортурами й погрозами з боку влади.** Так, Айбатир Ібрагімов в своєму інтерв'ю сказав: «Мене привезли до Ауезівського внутрішнього відділку. Били ногами у підвалі п'ять днів. Ввечері привели Арона і сказали, що він організатор. Після цього вони самі заповнили протокол і дали мені підписати. Засуджених я не бачив»¹³.

Захист Арона Атабека клопотав до касаційного суду щодо повторного слухання свідка, однак отримав відмову. Повторні свідчення свідків були направлені до Верховного Суду РК та Генеральної прокуратури РК¹⁴. Однак 12.06.2008 Верховний Суд залишив вирок без змін.

Ув'язнення Арона Атабека у каражальській колонії

Арон Атабек був етапований до колонії особливого режиму міста Каражал в Карагандинській області.

11.09.2012 група ув'язнених, в тому числі Арон Атабек, звернулась до міжнародних та казахстанських інстанцій зі скаргою на тортури і нелюдські умови утримання. Арон Атабек, незважаючи на ішемію серця, радикуліт, пневмонію, постійно утримувався в карцері¹⁵. Пізніше у своєму інтерв'ю для «Радіо Азаттик» у грудні 2012 року він розповів, що в колонії самостійно переніс туберкульоз і хворобу ока¹⁶.

⁷ http://www.huffingtonpost.co.uk/cathal-sheerin/a-prison-within-a-prison_b_3491209.html

⁸ <http://rus.azattyq.org/content/article/1180990.html>

⁹ http://www.huffingtonpost.co.uk/cathal-sheerin/a-prison-within-a-prison_b_3491209.html

¹⁰ http://odfoundation.eu/files/pdf/Press_release_Political_prisoners_in_Kazakhstan.pdf

¹¹ <http://rus.azattyq.org/content/article/1180990.html>

¹² http://www.huffingtonpost.co.uk/cathal-sheerin/a-prison-within-a-prison_b_3491209.html

¹³ <http://rus.azattyq.org/content/article/1180990.html>

¹⁴ <http://tirek.org/index.php/politzkmenu/aronmenu/item/470-atabek>

¹⁵ http://www.odfoundation.eu/ru/urgents/1028/monitoring_obshchestvenno_politicheskoy_situatsii_kazahstane

¹⁶ <http://rus.azattyq.org/content/aron-atabek-political-prisoner/24883844.html>

Редакція Central Asia Monitor, яка намагалась взяти в Арона Атабека інтерв'ю, зазначає, що керівництво колонії в Каражалі навіть не приховувало, що обмежувало спілкування Арона Атабека саме з представниками ЗМІ¹⁷.

Арон Атабек не постійно знаходився у Каражалі: двічі (у 2009 та 2013 роках) його у якості покарання за непокору переводили до «закритої» в'язниці в Аркалику.

Два ув'язнення в аркаликській в'язниці

У 2009 році за звинуваченням у непокорі адміністрації рішенням суду Арон Атабек був відправлений на два роки до в'язниці у м. Аркалик Костанайської області. Сам дисидент пов'язує таке рішення з написанням циклу віршів «Назарбаєвщина і поезія» і статті «Назарбаєвщина і Революція», де він критикує теперішню казахстанську владу¹⁸.

На початку 2012 року Арон Атабек був етапований назад до Каражалу, де провів у ізолюваному режимі вісім місяців.

15.11.2012 суд знову виніс рішення помістити Арона Атабека до в'язниці Аркалик на два роки за звинуваченням у непокорі вимогам адміністрації. Йому інкримінували 30 порушень, серед яких те, що він носив бороду і спалив тюремну робу, вимагаючи видачі окропу. 04.12.2012 дисидента помістили в одинарну камеру в Аркалику. Сам Арон Атабек вважає причиною свого ув'язнення в Аркалику публікацію в інтернеті книги «Серце Євразії», де він критикує режим Нурсултана Назарбаєва і називає Жанаозенські події «масовим розстрілом мирного населення»¹⁹.

Казахстанський правозахисник Євгені Жовтіс відзначає, що Аркалик – єдина в Казахстані в'язниця (решта місць ув'язнення є колоніями загального, суворого або особливо суворого режиму). **В'язниця в м. Аркалик вважається найсуворішою за умовами утримання в Казахстані.** Там відбувають покарання рецидивісти та особливо небезпечні злочинці. Згідно закону, термін перебування у в'язниці не може перевищувати 5 років. Однак з колонії ув'язненого можуть ще на строк до 3-х років відправити до в'язниці у разі злісного порушення режиму. На думку правозахисника, саме цим і користалась влада по відношенню до Арона Атабека, коли декілька разів відправляла його до в'язниці в Аркалику.

Сам Арон Атабек зазначає, що відбував покарання у в'язниці Аркалик у корпусі «суворих умов», який є в'язницею у в'язниці, там відбувають покарання довічно позбавлені волі²⁰. У в'язниці здійснюється цілодобове відеоспостереження; на короткі прогулянки виводять тільки під конвоєм в спеціальній масці та наручниках, аби ув'язнені не могли встановити між собою зв'язок. Зв'язок із зовнішнім світом також усіляко обмежувався: телефонні дзвінки та побачення були заборонені²¹. Також є інформація про те, що іноді люди в масках заходили до камери і проводили обшук з конфіскацією всього написаного Ароні Атабеком²². В своєму інтерв'ю «Радіо Азаттик» Арон Атабек сказав, що перший рік ув'язнення в Аркалику йому не дозволяли отримати жодної книги, крім посібника із шахів, але згодом поставили телевізор і радіо.

Жайна Айдархан, дружина Арона Атабека, висловилаь щодо тюремного ув'язнення чоловіка так: «Ми отримуємо від нього один-два листи на рік. Причому листи ці дуже короткі,

¹⁷ <http://camonitor.com/archives/9863>

¹⁸ <http://rus.azattyq.org/content/aron-atabek-political-prisoner/24883844.html>

¹⁹ http://www.odfoundation.eu/ru/urgents/1133/monitoring_obschestvenno_politicheskoy_situatsii_kazahstane

²⁰ <https://www.facebook.com/AronAtabek>

²¹ <http://rus.azattyq.org/content/aron-atabek-political-prisoner/24883844.html>

²² http://www.huffingtonpost.co.uk/cathal-sheerin/a-prison-within-a-prison_b_3491209.html

буквально з декількох речень, оскільки великі листи не пропускаються адміністрацією. Побачення заборонені. Сам Арон просить не домагатись побачень, оскільки в таких випадках він піддається особливому пресингу... Він практично не виходить з приміщень із суворими умовами утримання, таких як карцер, ізолятор і так далі!»²³.

В листопаді 2013 року касаційний суд Карагандінської області за протестом прокурора відмінив рішення суду від 15.11.2012 про переведення Арона Атабека у в'язницю в Аркалику, після чого він був відправлений до в'язниці у м. Каражал. 04.12.2013 Арона Атабека відправили з колонії м. Каражал до наступного слідчого ізолятора м. Караганди (установа АК 159/1-СІ-16). Звіди його повинні перевести в одну з колоній, яка знаходиться ближче до постійного місця проживання його родини²⁴.

Аскар Айдархан, син Арона Атабека, висловив припущення, що таке значне послаблення режиму утримання його батька свідчить про те, що перед проведенням в Астані виставки ЕКСПО-2017 влада хоче виглядати позитивно в очах міжнародної спільноти²⁵.

Перебуваючи в ув'язненні, Арон Атабек став лауреатом двох престижних премій. У 2007 році казахстанська громадськість присудила йому премію «Свобода»²⁶. У 2010 році в Єгипті йому була присуджена премія «Свобода творчості» (Freedom to Create) в номінації «Творець в ув'язненні»²⁷.

На захист Арона Атабека виступила міжнародна організація Pen-International, яка відстоює свободу слова²⁸. 05.10.2012 на підтримку Арона Атабека в Лондоні пройшов пікет біля посольства Казахстану та відбувся концерт²⁹. Арон Атабек увійшов до виданого 31.05.2013 першого переліку казахстанських політичних в'язнів, складеного правозахисниками і громадськими активістами, зокрема Зауреш Баталовою, Євгенієм Жовтісом та Лукпаном Ахмед'яровим³⁰.

Для багатьох представників казахстанського громадянського суспільства поет і дисидент Арон Атабек є моральним авторитетом. Існують підстави для припущення, що його участь у шанирацькій сутичці жителів з поліцією стала приводом для влади позбутися активного критика режиму. Враховуючи похилий вік поета, він може не дожити до того часу, коли зможе вийти на волю.

Ми зауважуємо про необхідність проведення детального розслідування фактів тиску на Арона Атабека, а також утримання його в жорстоких умовах у виправних установах Каражалу и Аркалику. Закликаємо перевести Арона Атабека до однієї з колоній Алматинської області ближче до постійного місця проживання його родини. Адміністрація колонії зобов'язана не допустити подальшого тиску на ув'язненого, забезпечити йому всі законні права на листування і побачення з рідними, а також надати громадським організаціям безперешкодний доступ до колонії для моніторингу дотримання прав Арона Атабека.

Ми закликаємо включити Арона Атабека до переліку амністованих під час розгляду і прийняття наступного закону про амністію. Ми також закликаємо Президента Казахстану

²³ <http://www.respublika-kz.info/news/society/25376/>

²⁴ <http://rus.azattyq.org/content/news/25243602.html>

²⁵ <http://tirik.org/index.php/politzkmenu/aronmenu/item/416-atabek>

²⁶ Зазначена премія присуджується щорічно починаючи з 2003 року, за досягнення у сфері просування демократичних цінностей у Казахстані. Премія була заснована рухом «Демократичний вибір Казахстану».

²⁷ <http://tirik.org/index.php/politzkmenu/aronmenu/item/224-aronatabekprofile>

²⁸ <http://www.englishpen.org/kazakhstan-aron-atabeks-whereabouts-disclosed/>

²⁹ <http://www.socialistparty.org.uk/articles/15379/04-10-2012/campaign-kazakhstan-lobby-on-friday-free-aron-atabek>

³⁰ http://www.odfoundation.eu/ru/urgents/1357/monitoring_narusheniy_prav_cheloveka_drugih_obshchestvenno_znachimih_sobitij_kazahstane

розглянути можливість помилування Арона Атабека, а Уповноваженого з прав людини – надати відповідне клопотання про помилування.

Підтримати наші звернення можна, звернувшись за адресами:

- Президентіві Казахстану Нурсултану Назарбаєву - Адміністрація Президента, будівля «Акорда», Лівий берег, Астана 010000, Казахстан, факс +7 7172 72 05 16;
- Уповноваженому з прав людини в Республіці Казахстан Аскарю Шакірову – 010000, м. Астана, Лівий берег, Будинок Міністерств, 15 під'їзд; e-mail: ombudsman-kz@mail.ru, факс: +7 7172 740548;
- Голові Комітету карно-виконавчої системи МВС РК Бауржану Бердаліну - 010000, м.Астана, вул. Б.Майліна 2. Тел. +7 7172 72-30-26, +7 7172 72-30-37. Форма для звернень: <http://kuis.kz/kz/otinishter>;
- Міністрові внутрішніх справ РК Калмуханбету Касімову - 010000, м. Астана, проспект Тауелсиздик, 1. Тел. +7 7172 72 24 93, +7 7172 71-51-89, e-mail: oraz-n@mvd.kz;
- Генеральному прокуророві РК Асхату Даулбаєву - 010000, м. Астана, Будинок Міністерств, під'їзд №2, вул. Оринборг, 8, Тел.: +7 7172 71-26-20, +7 7172 71-28-68;
- Міністрові закордонних справ Республіки Казахстан Єрлану Ідрісову - 010000, м. Астана, Лівий берег, вул. Кунаєва, 31. Тел.: +7 (7172) 72-05-18, +7 (7172) 72-05-16, e-mail: midrk@mfa.kz;

Для отримання більш детальної інформації, будь ласка, звертайтеся:

Людмила Козловська, Фонд «Відкритий Діалог»

lyudmylakozylovska@odfoundation.eu